

E DĄBROWA

Drzewiecki & Jeziorański

INŻYNIEROWIE

Adres: Warszawa, Aleje Jerozolimskie Nr. 85. (dom własny). Telegr. Dejot.

Wodociągi i Kanalizacje. * Ogrzewania i Wentylacje. * Automatyeczna regulacya temperatury.

Firma wykonała w ciągu **trzynastu lat** działalności około 1500 instalacyj.

65

Podgórze-Bonarka

(pod Krakowem).

FABRYKA PORTLAND CEMENTU

Bernard Liban i Spka

14 poleca swój produkt najprzedniejszej jakości.

65

Fabryka Maszyn i Odlewnia

2

Księcia A. LUBOMIRSKIEGO we Lwowie

6

Lwów-Podzamcze ul. Św. Marcina 11.

Adres dla telegramów: SRENIAWA-LWÓW. — Telefon 559. — Konto poczt. Kasy Oszczęd. 867201.

Wykonywa wszelkie roboty, wchodzące w zakres przemysłu maszynowego:

1. Urządzenia, rekonstrukcyje i reperacyje gorzelń, browarów, młynów, tartaków, cegielń i innych zakładów przemysłowych.
2. Kotły parowe, konstrukcyje żelazne, rezerwoary i wszelkie inne roboty kotlarskie.
3. Jako specjalność: transmisye o kołach pasowych, formo-anych maszynowo, wykonane przy pomocy maszyn specjalnych.
4. Odlewy żelazne z własnych i nadesłanych modeli od najlżejszych do 5000 kg. wagi. Odlewnia zaopatrzona w najnowsze maszyny do formowania, daje nam możność zadowolnić najostrożniejsze wymagania odbiorców naszych.

Prosimy o zwrócenie uwagi na markę ochronną na wyrobach naszych.

57

ORENSTEIN i KOPPEL

Fabryki kolei wąskotorowych i lokomotyw

BIURO:

Łwów

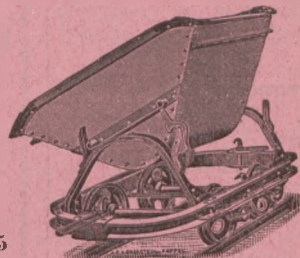
Pasaż Mikolascha

Składy:

ul. Grodecka 127.

Telefon Nr. 594.

URZĄDZAJĄ I DOSTARCZAJĄ

65

Koleje polne, lasowe, oraz dla celów przemysłowych, do ruchu ręcznego, konnego, parowego i elektrycznego. Splaty amortyzacyjne.

Koleje linowe — Koleje elektryczne — Koleje przenośne — Koleje drugorzędne — Koleje dojazdowe — Lokomotywy — Wózki — Baglery ręczne i parowe.

Wynajmuje kompletnie urządzone koleje. Roboty przedwstępne, trasowanie.

„Architekt“

miesięcznik poświęcony architekturze, budownictwu i przemysłowi artystycznemu

wychodzi w Krakowie raz na miesiąc, w zeszytach ozdobionych licznymi ilustracjami i tablicami rysunkowymi.

Przedpłata rocznie 20 K. 10 rb., 20 m., lub 30 fr. — Pojedynczy zeszyt 2 K. 1 rb., 2 m., lub 3 fr.

Dla członków polskich Towarzystw technicznych o 20% taniej.

Kraków, ul. Zgoda 1.

„Chemik polski“

Czasopismo poświęcone wszystkim gałęziom chemii teoretycznej i stosowanej

Wychodzi co tydzień w Warszawie. —

Prenumerata wraz z przesyłką pocztową wynosi: rb. 10 rocznie, rb. 5 półr. i rb. 2 kop. 50 kwartalnie.

Warszawa, Marszałkowska 118.

„EKONOMISTA“

pod redakcją Stefana Dzięwulskiego przy współudziale komitetu redakcyjnego

Warszawa, ul. Podwale 4.

Ekonomista wychodzi w końcu każdego kwartału w zeszytach zawierających 10 do 13 arkuszy druku.

Cena ekonomisty w Warszawie:

rocznie . . . 5 rb. — kop.
półrocznie . . 2 „ 50 „

na prowincyi:

rocznie . . . . . 6 rb.
półrocznie . . . . . 3 „

Prenumeratę za granicą przyjmuje księgarnia Gebethnera i Ski w Krakowie. Rocznie 16 koron lub 13 marek. Półrocznie 8 kor. lub 6 M.

Cena pojedynczego zeszytu 1-50 rb.

7

Sokolnicki & Wiśniewski Fabryka elektrotechniczna i Zakład instalacyjny

15

L W Ó W.

Biuro centralne i fabryka: Lwów, na Błonie 38 (dom własny)

Biura instalacyjne: Lwów, ulica Akademicka 1. 16.
Kraków, plac Maryacki 1. 9.

Adres telegraficzny: Grom, Lwów. — Grom, Kraków.

Wyrób i największe składy artykułów elektrotechnicznych.

Budowa kompletnych stacji elektrycznych. Wyzyskiwanie sił wodnych do wytwarzania energii elektrycznej i zastosowania jej w przemyśle i gospodarstwach rolnych. — Większość znaczniejszych urządzeń elektrycznych w Galicji od roku 1903 wykonała firma Sokolnicki & Wiśniewski.

Projekty, kosztorysy i porady techniczne bezpłatnie.

65

Wodociągi dla miast, miasteczek, zakładów publicznych i domów prywatnych

8

buduje

5

Zygmunt Rodakowski

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWY WODOCIĄGÓW

65

dawniej biuro instalacyjne „Towarzystwa Akc. dla przedsiębiorstw elektrycznych, wodociągów i kanalizacji“.

we Lwowie ul. Sykstuska 1. 26.

Telefon 667.

Wykonuje wszelkie poszukiwania za wodą, plany i projekty wodociągowe, ujęcia źródeł i wiercenia lub kopania studzien, całkowite wodociągi miejskie, zupełne instalacje wodociągowe w gmachach publicznych i prywatnych, kłozety, łazienki od najprostszyszych do najwykwintniejszych, cyrkulacje wody gorącej, odpływy i kanalizację.

Materyał doborowy. — Wykonanie wzorowe. — Ceny umiarkowane.

Adres dla listów: Zygmunt Rodakowski Lwów.

Adres dla telegramów: Rodakowski Lwów.

Dyplom honorowy Buczacz 1905.

Tarnopol 1905.

Zaprzysiężony
rzecznik
c. k. Sądu
krajowego
we Lwowie.

Buczacz 1905.

Pierwszy
krajowy zakład budowy
młynów

Fabryka
maszyn i kamieni
francuzkich

LEOPOLD HERRMANN

Lwów, ul. Grodecka 14 a.

URZĄDZA i PROJEKTUJE wedle nowoczesnych wymagań budowy nowych jakoteż rekonstrukcje starych młynów wszelkich systemów z pędem maszyn parowych, motorów i turbin wodnych. PRZYJMUJE dostawy kompl. urządzeń z pierwszorzędných krajowych i zagranicznych fabryk, dla gorzełń, browarów, tartaków, fabryk krochmalu, syropu kartoflanego, drożdży, cegieł parowych, elektrycznego oświetlenia i przeniesienia siły, wodociągów i ogrzewań centralnych. SKŁAD motorów lokomobil do poruszania za pomocą gazu, benzyny, spirytusu, ropy naftowej, nafty i pary oraz aparaty do wytwarzania gazu z antracytu i koks. Kasy ogniotrwałych, sikawek, pomp i t. p.

OGŁOSZENIA.

W imię prawdy!

Na wystawie higienicznej w Wiedniu wzięły udział rozmaite firmy wyra-
biające maszyny i narzędzia mleczarskie. O uzyskanie nagrody państwowej ubiegać
się mogły tylko i jedynie firmy austriackie.

Ponieważ za jedyną austriacką firmę uchodzi »Alfa« przeto tylko ta jedna
firma mogła uzyskać nagrodę państwową, co było tem łatwiejsze, ile że nie miała
zupełnie konkurencji.

O nagrody honorowe, nie państwowe, ubiegało się kilka firm, a których naj-
wyższą nagrodę uzyskała duńska firma BURMEISTER & WAIN.

Odznaczenie więc naszej firmy ma niemniej pierwszorzędne znaczenie, a tem
jest cenniejsze, ile że miała tu miejsce konkurencja, czego przy nagrodzie państwowej
nie było.

Tendencyjne przedstawienie, jakoby wirówki Perfekt otrzymały czwartą na-
godę, nie potrzebuje komentarzy.

BURMEISTER & WAIN

Kopenhaga.

Biuro techniczne dla przemysłu chemicznego

Tadeusz Jngwer, inżynier chemik

Projektuje i urządza fabryki chemiczne, jak cu-
krownie, browary, gorzelnie, fabryki syropu,
drożdży, sody, kwasów, chemikaliów, farb i in-
nych artykułów.

Pouczenia i przepisy dla drobnego przemysłu
chemicznego, jak wyrób past, smarów, atramen-
tu, lakierów, perfum.

Pracownia chemiczno-techniczna

Lwów, Pasaż Mikolascha.

Specjalność: Młyny w połączeniu
z motorami ssąco-gazowymi. Koszt
zmielenia 100 kg. razówki 10 h.

Wszelka gwarancja za jakość
i dobroć mąki.

Pierwszorządny fabrykat. — Do-
godne warunki spłaty.

Biuro techniczne
i Zakład budowy młynów
i elektryczności

Maurycy Goldschlag-Głazowski

Lwów, u'. Grodecka l. 42.

SZTUCZNE

WODY MINERALNE I LECZNICZE

przewyższające dobrocią i świeżością wody
naturalne wyrabia z polecenia i pod kontrolą
Komisji Przemysłowo-lekarskiej lwowskiego
Towarzystwa Lekarskiego

FABRYKA - „ZDROWIE“

Lwów, ul. Krzyżowa l. 42.

NR. TELEFONU 544.

NR. TELEFONU 544.

ZNAKOMITA WODA STOŁOWA „ZDROWIE“.

Projektuje i urządza młyny, tar-
taki, gorzelnie, browary.

Przeprowadza instalacje światła
elektrycznego i wodociągów,

Młyny najnowszego systemu, mo-
tory benzynowe ssąco-gazowe
o gwarantowanym koszcie ruchu
1—1½ hal. na siłę konia i go-
dzinę.

Marcin PRUGAR i syn

PAROWA FABRYKA WYROBÓW
STOLARSKICH I PARKIETÓW

Lwów, Supińskiego I. 5. Telefon Nr. 563

poleca: wszelkie w zakres stolarstwa wchodzące wyroby
po cenach najniższych.

Zamówienia tak ze Lwowa jak i prowincyi skutecznia się w jak
najrychlejszym terminie.

Własne biuro rysunkowe.

Kosztorysy wszelkie i przedmiary bezpłatnie.

56

Wyroby tkackie

Tkalni płócien i Składu wosłkowego

M. MIESOWICZA

w Korczynie obok Krosna.

Odnaczone na wystawach krajowych najwyższemi
nagrodami **wyroby tkackie** z najlepszego prze-
dziwa, jakoto: Płótna, białe krośniaki i weby
zwykłej prześcieradłowej szerokości, Dymy, Dre-
liszki, Ręczniki, Chusteczki do nosa, Ścierki, Obrusy,
Serwety, Barchany, Flanele, Szewioty, Płóciénka,
kolorowe na fartuszki, sukienki, bluzki i t. p.
poleca po cenach umiarkowanych.

Na żądanie wysyła się cennik i próbki opłatnie.

Fabryka maszyn dla budowy młynów

przedtem **C. G. W. KAPLER** Tow. akcyjne, Berlin Nr. 20 Prinzenallee 75—76

urządza i projektuje wedle nowoczesnych wymagań budowy nowych, jakoteż rekonstrukcyę starych
młynów wszelkich systemów z popędem maszyn parowych motorów i turbin wodnych. Wyłączne zastę-
pstwo dla Galicyi i Bukowiny firma: Pierwszy krajowy zakład budowy młynów, fabryka maszyn i kamieni
francuskich

LEOPOLD HERMANN Lwów, Grodecka 14 a,

Referencyami na dotychczas urządzone większe młyny, oraz kosztorysami i katalogami, służę uprzejmie
na żądanie.

Wyroby dyetetyczne nadzwyczajna oszczędność i do-
godność w każdym gospodar-
stwie poleca

**Pierwsza Fabryka krajowa
wyrobów dyetetycznych**

M. Zaccalle, Wola Duchacka, p. Podgórze

Gotowe ciasto do pieczenia (daje pieczywa na 8 osób)
czekoladowe, korzenne, paczka — angielskie, zdro-
wia, paczka 75 h. — „Leguminy pudding“ (dla 6 osób)
różne owocowe smaki, po 20 h., czekoladowe po 30 h.
„Proszek drożdżowy“ po 10 h. — „Cukier waniliowy“
po 14 h. — „Wanilinowy proszek do sosów“ po 12 h.

Do nabycia we wszystkich sklepach spożywczych, jeśli
brak, odnieść się wprost do fabryki. Wysyłka odwrotnie.

Towarzystwo akcyjne dla handlu i transportu

(J. B. Schmarda, Rotter & Perschitz)

Filia we Lwowie ul. Trzeciego Maja I. 11.

pod protektoratem

**LIGI POMOCY PRZEMYSŁOWEJ i KRAJOWEGO ZWIĄZKU
PRZEMYSŁOWEGO.**

Pośredniczy w eksporcie krajowych produktów
i wyrobów przemysłowych.

Utrzymuje ruch zbiorowych ładunków z Wiednia,
Budapesztu, Tryestu i t. p.

Na żądanie oferty i bliźsze wskazówki.

PRZEMYSŁOWIEC

TYGODNIK POPULARNY DLA SPRAW TECHNIKI I PRZEMYSŁU

Wychodzi w każdą sobotę rano.

Prenumerata wynosi: W AUSTRII: miesięcznie K 1'20, kwartalnie K 3'50, rocznie K 14'—. W NIEMCZACH: kwartalnie M 3'50, rocznie M 14'—. W KRÓLESTWIE POI SKIEM: kwartalnie koron 4'—, rocznie koron 16'—.

NUMER POJEDYNCZY 40 hal.

Ogłoszenia: od miejsca wiersza jednej szpalty drobnym drukiem (petit) 40 hal. Przy zamówieniach kwartalnych lub rocznych znaczny opust.

Redakcja i Administracja: Lwów, ulica Akademicka 1. 26.

Konto czekowe 76.233. Telefon Nr. 806.

ZASTĘPSTWO NA KRÓLESTWO: Księgarnia E. Wende i Sp. Warszawa (Krakowskie Przedmieście 9).

Prenumeratę przyjmują wszędzie biura dzienników i księgarń oraz Administracja „PRZEMYSŁOWCA“, Lwów, przy ulicy Akademickiej 1. 26.

PRZEDRUK JEDYNIE ZA PODANIEM ŹRÓDŁA.

Redaktor naczelny: inżynier cywilny **Edmund Libański.**

TREŚĆ: 1. O spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością. — 2. Sprawy przemysłowe. Rozszerzenie zastosowania produktów naftowych (Ciąg dalszy). *Prof. R. Załoziecki.* — 3. Sprawy techniczne. Ogrzewanie. — 4. Wynalazki i konkursy. — 5. Pouczenia i przepisy — 6. Głosy z kraju. Znaczenie konkurencji. — 7. Turystyka. Przemysł turystyczny. (Ciąg dalszy). — 8. Przemysł artystyczny. Piękno w życiu. Ciąg dalszy). — 9. Kronika techniczno-przemysłowa. — 10. Z różnych dziedzin. Powietrze i słońce jako najlepsze i najtańsze środki lecznicze. — 11. Ogłoszenia.

Do czytelników.

Z dniem 1. października mamy za sobą trzy lata pracy publicystycznej na żmudnym polu propagandy przemysłu krajowego, jak i popularyzowanie spraw technicznych i ekonomicznych.

Wytrwaliśmy!

Z tym samym jasno wytkniętym celem, jak przed trzema laty, z sporym zasobem doświadczeń, rozpoczynamy rok czwarty naszego wydawnictwa i zwracamy się z gorącą prośbą do czytelników i życzliwych przyjaciół pisma, by nie skąpili nam nadal rad oraz poparcia materalnego i moralnego.

Zalegających z opłatą za ubiegłe kwartały, upraszamy usilnie o wyrównanie należności.

Dr. Zygmunt Gargas.

O spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością.

(Dokończenie).

W ten sposób staje się niemożliwem nadużycie w tym kierunku, że spółnik w zamian za wysoko oszacowane wartości rzeczowe do spółki wniesione nabywa wielki udział w przedsiębiorstwie, następnie zaś w celu realizacji zysku pozbywa go o ile możliwości w częściach.

Każdy spółnik może mieć tylko jeden udział, jeśli w przyszłości nabywa jeszcze jeden udział, ten nowy udział przyrasta do dawnego, wskutek czego spół-

nik ma znowu jeden tylko udział. Postanowienie to uzyskuje realne znaczenie w razie zamiaru pozbycia części udziału, albowiem i do pozbycia owego przyrostu trzeba najpierw umowy w sprawie podziału udziału, a gdy to zostało w umowie spółkowej przewidziane i uskutecznione, może być mowa o pozbyciu przyrostu (oczywiście również w formie aktu notaryalnego).

Rada nadzorcza, jako organ ustawą niezbędnie wymagany, istnieje w tych spółkach tylko wyjątkowo, mianowicie jeśli kapitał zakładowy wynosi więcej, niż 1,000.000 K. a liczba spółników przekracza 50. W innych wypadkach rada nadzorcza może, lecz nie musi być ustanowioną, wszakże pod warunkiem zachowania kautel, ustawą przewidzianych.

Rada ta jest obowiązana do kontrolowania wszelkich czynności przedsiębiorstwa. Członkowie rady mogą być każdego czasu odwołani. Do odwołania potrzeba większości $\frac{2}{3}$ głosów.

Trzecim wreszcie organem spółki jest ogólne zgromadzenie spółników, którego jednak można zaniechać, jeśli wszyscy spółnicy oświadczą pisemnie swą zgodę z uchwałami, na zgromadzeniach powziąć się mającemi, lub jeśli wszyscy spółnicy pisemnie zgodzą się na głosowanie pisemne. Zwołanie zgromadzenia winno nastąpić w razie wątpliwości w drodze pisma poleconego.

Każdy spółnik ma co najmniej jeden głos, może mieć jednak także kilka głosów. W razie wątpliwości każdych 100 K wkładki (choćby nie w całości wpłaconej dają jeden głos.

Jedynie w kraju
odpowiadające nowoczesnym wymaganiom

„CONFIDENTIA”

przez Wysoki c. k. Rząd koncesjonowane

BIURO INFORMACYJNE o stosunkach kredytowych

Biurowo: Lwów, Karola Ludwika 5 i Sykstuska 9.

Ko. to pocztowej Kasy oszcz. Nr. 74.157. — Telefon Nr. 914.

Zastąpione we wszystkich miejscowościach w kraju i zagranicą.

Informacje

o stosunkach kredytowych, majątkowych i familijnych, firm i osób prywatnych :: :: :: :: ::

Specyalność: Inkaso [ściągnięcie wierzytelności także za nieściągalne uważane) w kraju i zagranicą.

Prospecta i kupony próbne bezpłatnie i franco,

Każda zmiana kontraktu spółkowego, więc w szczególności także podwyższenie lub niżenie kapitału zakładowego, wymaga conajmniej większości $\frac{3}{4}$ oddanych głosów i notaryalnego stwierdzenia tej uchwały.

Użycie tej formy spółkowej przedstawia, zwłaszcza w porównaniu ze spółką akcyjną, opłacającą z reguły podatek w wysokości 10.5% przychodu czy, stego, bezsprzeczne korzyści podatkowe, jakkolwiek korzyści tych nie należy zbyt przeceniać; nowa forma spółkowa czyni bowiem zebranie wielkiego kapitału niejednokrotnie bądź co bądź trudniejszym, niż w spółce akcyjnej, przytem owe ulgi podatkowe mają w każdym razie charakter wyjątkowy, od obowiązku ogłaszania bilansów zaś bynajmniej nie uwalniają.

Użycie nowej formy spółkowej przedstawia podobnie także pewne specjalne korzyści w porównaniu ze stowarzyszeniami zarobkowymi i gospodarczymi.

Jeśli np. odsetki od długów hipotecznych wynoszą 2000 K., stowarzyszenie ma czystego zysku 800 K. i to w stowarzyszeniu, gdzie, jak wspomniano, odsetki te nie są pozycją potracalną, podstawa opodatkowania w stowarzyszeniu wzrasta w przeciwstawieniu do spółki do poważnej kwoty 2800¹⁾.

Przedewszystkiem, podobnie jak spółki akcyjne, stowarzyszenia wszystkie bez wyjątku są przedsiębiorstwami, obowiązani do publicznego składania rachunków, podczas gdy w spółkach zachodzi to wówczas dopiero, gdy ich kapitał zakładowy przekracza kwotę 1. mil. kor.

Potrącalność odsetek od długów hipotecznych, od darowizn na rzecz osób i zakładów poza spółką się znajdujących i strat z roku ubiegłego, to wszystko są momenta niezmiernie ważne, które specjalnie w porównaniu ze stowarzyszeniami mogą przechylić szalę na korzyść spółek. Specjalnie w stowarzyszeniach momenta te mogą odegrać dość poważną rolę.

Różnica w opodatkowaniu między spółką a stowarzyszeniem staje się bardzo silną, zwłaszcza, jeśli

¹⁾ Głos p. Wrabetza (Stenogr. Prot. des Abgeordneten-hauses XVII. Session, 384. Sitzung vom 21. Februar 1906 str. 34570).

Z różnych dziedzin.

Powietrze i słońce

jako najlepsze i najtańsze środki lecznicze.

(Ciąg dalszy).

Wprawdzie zdarza się, iż po pierwszych kąpielach powietrznych dostanie się małego kataru, ale z tego nie należy sobie nic robić, bo katar ten przejdzie z pewnością po paru dniach, nie pozostawiając żadnego po sobie śladu; ma on zaś jeszcze tę zaletę, iż pożegnawszy za pierwszym razem zwolennika kąpeli powietrznej, nie powróci już do niego nigdy.

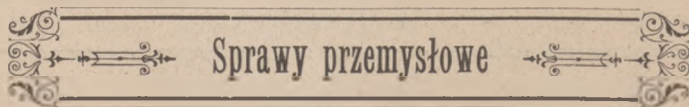
Co do ciepłoty pokoju, w którym bierze się kąpiele powietrzne, zauważyć należy, iż koniecznie trzeba doprowadzić do tego, by o ile tylko można w każdej porze roku, nawet w zimie używać tej kąpeli przy otwartym oknie.

Wtedy dopiero spostrzeżemy prawdziwie dobroczynne skutki, jakieby można osiągnąć przy zastosowaniu, pod względem ilości i jakości, owych zasobów powietrza z zewnątrz pokoju.

Dla kogo to jest dostępne, ten stokroć więcej skorzysta, biorąc kąpiel pod gołym niebem, na otwar-

za podstawę porównania weźmiemy stopę podatkową. Szczególnie dotyczy to stowarzyszeń, które muszą robić interesa także z nieczłonkami, n. p. robotnice lub rzemieślnicze stowarzyszenia wytwórcze opodatkowane wedle pełnej stopy 10%-owej, podczas gdy w spółkach stopa ta znajduje zastosowanie dopiero przy kapitale zakładowym powyżej 1 mil. kor. i przy dochodzie przewyższającym kwotę 600.000 K. Stowarzyszenia uprzywilejowane po myśli § 85 ust. o bezp. pod. osob. opłacają taki podatek znowu dopiero wówczas, gdy ich kapitał zakładowy przekracza kwotę 1. mil. kor., a ich czysty zysk kwotę 100.000 K.

I po za tem zresztą tak silnym jak w Niemczech rozwój tych spółek w Austrii z natury rzeczy być nie może, Austria w przeciwstawieniu do Niemiec bierze stosunkowo bardzo słaby udział w produkcji i gospodarstwie świata, stąd też wszelki rozwój gospodarczy, więc i rozwój form prawnych, musi tu przybrać bardziej powolny charakter. W wyższym jeszcze stopniu dotyczy to oczywiście Galicji, gdzie i wytwórczość i przedsiębiorczość bardzo słabo się rozwinęła. Ale ta nowa forma prawna, pojęta jako warunek rozwoju życia gospodarczego, uprawnia jednak bądź co bądź do najlepszych nadziei, bo może przynajmniej warunki prawne, stojące a nas na przeszkodzie rozwojowi asocjacji gospodarczej, bardziej korzystnie dla tego rozwoju ukształtuje.

Sprawy przemysłowe

Prof. R. Zatoziecki.

Rozszerzenie zastosowania produktów naftowych.

(Ciąg dalszy).

Na tej cenie cięży jednakowoż niestosunkowo wielki podatek na rzecz państwa w formie podatku konsumcyjnego w wysokości 13 koron za 100 kg., t. zn. więcej jak jedna trzecia obecnej ceny sprzedaży produktu, a ciężar ten uciska naftę jednostronnie, bo

tem powietrzu, naturalnie jaknajczystschem. Rzecz prosta, że kąpiele pod gołym niebem należy bezwarunkowo rozpocząć zrazu przy bardzo pięknej, suchej i cieplej pogodzie i w świetle słonecznym*).

Zbawiennych skutków takiego kąpania się na otwartych przestrzeniach (w ten sposób niektórzy lekarz uzdrawiają już suchotników!) nie można nawet porównywać z wynikami kuracji powietrznej, przedsiębioranej w lokalach zamkniętych, choćby w najlepiej przewietrzanych pokojach.

Tu miejsce zaznaczyć wreszcie, iż błędne jest mniemanie, jakoby kąpiele powietrzne odpowiednie były jedynie dla mężczyzn. Przeciwnie — kąpanie się w powietrzu jest kobietom wszelkiego wieku nadzwyczajnie potrzebne i nawet — zdaniem różnych powag z grona lekarzy chorób kobiecych — powinno być jak najgoręcej zalecane paniom i pannom z każdej sfery.

Ale przedewszystkiem stosujemy tę zbawienną metodę kąpeli powietrznej do dzieci, które jej tembardziej potrzebują. Przyzwyczajajmy je do używania tych kąpeli regularnie dzień w dzień po kilka godzin (na-

*) Przy niektórych zakładach leczniczych są urządzone ogródki dla takich kąpeli; kto zaś ma własny ogród, może z łatwością oddzielić i ogrodzić kawałek dla siebie i swojej rodziny.

inną konkurencyjne źródła światła gaz świetlny, acetylen, elektryczność są od podatku konsumcyjnego wolne, a inny konkurent spirytus został dla tych właśnie celów od podatków zwolniony, właśnie żeby z naftą skutecznie mógł konkurować.

Dziwnem jest, jakimi już od dawna względami zarządu skarbowego w tym kierunku cieszyła się nafta, bo już w samym początku powstawania przemysłu naftowego znacznie wyżej ją stawiano od dotychczas używanych olejów rzepakowego i lnianego; i tak czytamy w petycji borysławskich producentów ropy o interwencję, w celu ochrony krajowego przemysłu naftowego, zredagowanej przez p. Antoniego Prokieszę, nadinszyera i zarządcy materiałami kolei północnej cesarza Ferdynanda jeszcze w roku 1868. następujący charakterystyczny passus: »tak jak z jednej strony cło ochronne na naftę jest za małe, tak z drugiej strony jest podatek konsumcyjny na ten artykuł najwidoczniej niestosunkowo wysoki. Nafta i olej rzepakowy służą do oświetlenia, a więc oba artykuły do tego samego celu, nafta ma wartość 15 fl., olej rzepakowy 20 fl., nafta płaci podatku 2 fl. 54 kr., olej rzepakowy 1 fl. 5 kr., sędzę, że i w tym kierunku nafta jest najwidoczniej po macoszemu traktowaną, i że stosunki te usunąć by należało«.

Dziwnie cechującym równocześnie stosunki austriackie jest to, że tym wysokim podatkiem konsumcyjnym, który następnie w roku 1866 przez ministra skarbu Dunajewskiego na dzisiejszą wysokość podniesiony został, właśnie najtańszy materiał świetlny obciążony został, światło ubogich, podczas gdy oświetlenie zbytkowe jak gaz i elektryczność pozostały wolne od podatku. Wygląda to jakby chciano uczynić światło w najdosłowniejsem znaczeniu warstwom ubogiej ludności nieprzystępnem. W rzeczywistości poszlibyśmy zadaleko stawiając takie oskarżenie, bo chciano tylko podatkiem trafić artykuł najbardziej będący w użyciu i osiągnąć większe zyski. Następstwa jednak tego okazały się zgubne dla przemysłu naftowego, gdyż początkowo gdy nafta miała przewagę, nasz przemysł był za słaby, żeby pokryć zapotrzebowanie całej monarchii, póżniej zaś powstała silna konkurencja w

udoskonalonem oświetleniu gazowem i elektrycznem, które wyparły naftę właśnie w warstwach i sferach za-możnych, gdzieby wysokość podatku konsumcyjnego nie grała wybitnej roli. Ten przewrót nastąpił w porze, w której przemysł nasz się rozwinął i osiągnął znaczenie i nasz rodzimy przemysł natrafił już na rynek zacieśniony i ograniczony na niższe warstwy ludności. Podczas gdy jednak przedtem wysokość podatku nie odbijała się na zapotrzebowaniu, zachodzi to obecnie w wysokiej mierze, bo nafta została światłem biednych lub mniej jak średnio zamożnych klas, u których wysoka cena produktu spowodowana wysokim podatkiem, gra wybitną rolę i zmusza ich do ograniczenia się w użyciu. Widzimy więc jak na dłoni, że powodem ograniczenia zapotrzebowania nafty jest czuła opieka rządu skarbowego, i umacniamy się w przekonaniu, do któregośmy na podstawie poprzedniego wnioskowania doszli, a mianowicie, że w państwach opodatkowujących naftę przez to samo konsumcyja się nie rozwija i że wzrost tejże następuje z chwilą, kiedy produkt zostaje od podatków zwolniony.

Musimy przeto dziś w imieniu całego przemysłu naftowego jednogłośnie podnieść żądanie, żeby zniesiono, albo znacznie zredukowano podatek ciężący na naftę. Strata, jaką skarbowi przez to poniesie, zostanie z pewnością pokryta przez wzrost podatków zarobkowych i osobisto-dochodowych, spowodowanych większem zapotrzebowaniem, a wskutek tego rozkwitem przemysłu.

(C. d. n.)

Sprawy techniczne

Ogrzewanie.

Miarodajną rzeczą dla urządzenia ogrzewania mieszkalnych przestrzeni jest wybór materiału opałowego.

Do najważniejszych materiałów opałowych należy zaliczyć: drzewo, torf, węgiel brunatny, węgiel kamienny i antracyt, które w wielkich ilościach jako

turalnie, stopniując pod względem ciepłoty i pory), a zobaczymy, jak będą wyglądały, jak się wzmocnią i zahartują na przyszłość.

Światło zabija bakterie.

(O dezynfekcyach własnościach słońca).

W ostatnich latach przeciętna publiczność czytuje czasami o dziwach mikroskopu i o coraz nowych odkryciach w dziedzinie bakterjologii. Nie tutaj miejsce wyjaśniać, co to są bakterie, o których niemal każdy już coś wie... Zajmiemy się tą sprawą o tyle, o ile dotyczy przedmiotu naszej książki — światła.

Otóż nauka postanowiła sobie znaleźć sposób niszczenia zabójczego w pewnej mierze dla organizmu ludzkiego wpływu owych drobnoustrojów, widzialnych jedynie pod mikroskopem, a rozmnażających się w sposób przerażający. O tem, jak nadzwyczajnie drobne są te bakterie chorobotwórcze, nabrać można pojęcia, uprzytomniwszy sobie, iż zmieści się ich 600 milionów w tak małej przestrzeni, jak milimetr sześcienny: dość powiedzieć, iż między dwoma palcami moglibyśmy ukryć większą ilość bakterii — niżli się znajduje ludzi

na całej kuli ziemskiej! Wprawdzie dla swego wzrostu potrzebują one niezbędnie zarówno gruntu odpowiedniego, jakoteż odpowiedniego otoczenia (n. p. wody, tlenu, ciepła, spokoju). Ale wtedy mnożą się tak strasznie, iż wyliczono, że z jednej bakterii — gdyby ona n. p. miała dostateczny grunt urodzajny — mogłoby powstać w ciągu 24 godzin 16 milionów, po 48 godzinach 280 biljonów, a po trzech dniach z owej jednej bakterii zrobiłoby się ich aż 47 tryljonów.

Na szczęście są to tylko cyfry matematyczne, w rzeczywistości, grunt żywiący te bakterie wysychając, zachowują jednak wielką siłę odporną na gorąco, zimno, suszę i t. d. tak, iż nawet po wielu latach, znalazłszy warunki przyjazne, mogą znowu ożyć.

Znajdujemy je wszędzie — w powietrzu i w wodzie. Ilość ich bardzo rozmaita w różnych miejscach, a zależy od stosunków zdrowotnych.

(C. d. n.)

takie daje nam przyroda. Przez suchą destylację t. j. prażenie, bez przystępu powietrza możemy zarówno z drzewa jak i węgla kamiennego oddzielić część węglowodorów, (a więc i węgla), a pozostają nam nowe cenne produkty takie, jak węgiel drzewny i koks.

Bezwątpienia od najdawniejszych czasów używano drzewa jako materiału opałowego, lecz jego skutek bezwzględny ciepła jest stosunkowo niewielki z powodu znacznej zawartości wody (15 do 20% ciężaru) i popiołu, składającego się głównie ze związków potasowych. Stąd jego mała wartość opałowa mieszcząca się w granicach od 3500 do 4000 JC, i zależy ona od gatunku drzew, które można w następujący szereg zestawić: wierzba, dąb, o najmniejszej wartości, dalej topola, lipa, świerk, jodła, modrzew, wiaź i klon o średniej wartości, a wreszcie sosna i buk, które największy przedstawiają efekt. Wogóle jeżeli weźmiemy pod uwagę stosunki średnio-europejskie, to drzewo jako materiał opałowy posiada niewielkie znaczenie. Co do węgla drzewnego, którego jednakowoż zastosowanie ogranicza się głównie do celów metalurgicznych, to jego bezwzględny skutek ciepła wynosi około 7000 JC.

W okolicach, gdzie znajdują się wielkie pokłady torfu używają go również jako materiału opałowego, ponieważ jednakże nawet torf wysuszony zawiera znaczne ilości zarówno wody jak i części mineralnych, i tak ilość wody wacha się w granicach 12 do 20%, zaś popiołu 5 do 12%, to wobec tego jego wartość opałowa jest stosunkowo niewielka i dochodzi w najlepszym razie do 4000 JC. W ostatnich latach rozpoczęto próby z prasowanymi pod znacznym ciśnieniem brykietami torfowymi, jednakowoż użycie ich, z powodu znacznej niestosunkowo ilości popiołu, ograniczyć się musiało tylko na najbliższą okolicę eksploatacji torfu, gdyż transport dalszy się nie opłacał. Podobnie jak przy drzewie, tak i przy suchej destylacji torfu otrzymujemy bardzo porowatą masę węglową i łatwo zapalną, która dotąd wielkiego zastosowania nie znalazła.

Nie zbyt wiele większy efekt cieplny da się osiągnąć przy użyciu węgla brunatnego, który wydaje 3500 do 6000 JC. Zawartość wody w nim wynosi 12 do 25%, zaś popiołu 8 do 10%.

Węgla kamiennego jako materiału opałowego używano już od bardzo dawnych czasów. Jest to bezwątpienia materiał najbardziej obecnie rozpowszechniony i poszukiwany tak, że jego roczna produkcja na całej ziemi wynosi przeszło 500 milionów tonn. Wartość opałowa węgla kamiennego jest bardzo zmienna, a zależy naturalnie od składu chemicznego, co zaś do zawartości wody i części mineralnych, to pierwsza wynosi 2 do 4%, zaś druga 3 do 12%. Bezwzględny skutek ciepła wynosi tedy 6500 do 7800 JC., zaś u dobrego antracytu przeszło 8000 JC.

Tłuste węgle kamienne, a więc te zawierające dużo wodoru, stanowią podstawę przemysłu koksowego i gazowego. Pozostały przy destylacji koks o wartości 7000 do 7800 JC., stanowi bardzo cenny materiał opałowy.

Wygodnym materiałem opałowym dla gospodarstwa domowego są węgle prasowane i brykiety z węgla brunatnego wytwarzane pod bardzo silnym ciśnieniem, a to ze względu, że nie powodują kurzu węglowego, a nadto ułatwiają kontrolę w użyciu i zajmują stosunkowo najmniejszą przestrzeń, co w wielu razach

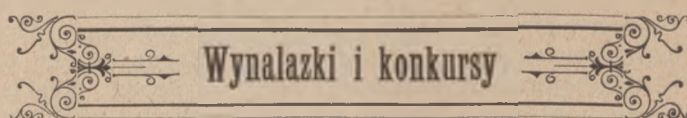
jest sprawą dosyć ważną. Antracyt, który zawiera około 94% węgla czystego jest najlepszym materiałem opałowym, spala on się bez dymu, a jego wartość cieplną można prawie w zupełności wyzyskać w specjalnie skonstruowanych piecach o długotrwałem paleniu. Prócz tych materiałów stosuje się w nowszych czasach dla ogrzewania mieszkań także materiały płynne tj. naftę i spirytus, a wreszcie i gaz, w odpowiednich spalanych piecykach.

Płomień palącego się drzewa służyć musiał od najdawniejszych czasów do ogrzewania siedzib ludzkich, a zarazem także pierwotny człowiek musiał go używać do przygotowywania sobie przy nim potraw, a zarazem i do oświetlenia. Również dawno urządzano osobne paleniska dla ogrzewania mieszkań, a domy niektórych znakomitych Rzymian były już zaopatrzone w rodzaj centralnego ogrzewania ciepłem powietrzem. Przenośnych ognisk, napełnionych węglem drzewnym, oraz podobnych do tych kosztów z żarem używano także już w odległych czasach.

Urządzanie ogrzewania mieszkań w tym rodzaju jak to obecnie widzimy, było jednak możliwem dopiero z tą chwilą, kiedy się nauczono budować kominy, i w ten sposób odprowadzać z pokoju pod każdym względem dokuczliwy dym. Kominki zatem w swej postaci takie, jak je widzimy w początkach średniowiecza są zaczątkiem pieców pokojowych. W krótkim czasie spostrzeżono, iż w owych ogromnych otwartych kominach traci się wiele materiału opałowego bezużytecznie, i wtedy poczęto budować piece wolnostojące, z których dym odprowadzano osobną rurą do komina. Jako materiału na te piece używano jużto gliny, jużto żelaza, i stąd wywijały się różne formy pieców i konstrukcje, uwarunkowane różnym stopniem przewodnictwa i sposobem fabrykacji. Piecom kaflowym z gliny musiano naturalnie nadać możliwie masywny kształt, zaś piece żelazne, które poczęto wyrabiać w XIV. wieku, otrzymały dziś jeszcze tak często stosowany kształt walca.

Z powodu, że piec żelazny oddawał w łatwy sposób ciepło otaczającemu powietrzu, nie urządzano w nim żadnych specjalnych kanałów, a tylko przedłużano rurę dymową, natomiast w piecach kaflowych już od początku budowano szereg kanałów dla możliwego wyzyskania materiału opałowego, a zarazem te starano się przybrać różnymi ornamentami tak, by mogły służyć za ozdobę mieszkania. Rozczłonkowanie tego rodzaju, że nasada składała się z gzymsów, zaś dolna część tworzyła rozszerzoną podstawę pochodzi z czasów rozwoju gotyku, zaś później w czasie odrodzenia starano się stosować motywa z architektury starożytnej. Jako materiału opałowego używano przy piecach kaflowych po większej części drzewa, natomiast w piecach żelaznych palono już węglem. Dla koksu konstruowano w późniejszych czasach specjalne piece z odpowiedniami paleniskami, jednakże dopiero od najnowszych czasów datuje się postępek szybki w sztuce budowania pieców, a szczególnie od czasu, kiedy zaczęto do ogrzewania stosować także gaz świetlny.

(Dok. nast.)

Kwas azotowy z powietrza.

Już w r. 1898 uczony angielski Wiliam Crooks zwrócił uwagę na to, że pokłady salety chilijskiej, które

dostarczają nawozu azotowego dla całego świata, będą wyczerpane w ciągu 10—30 lat. Tymczasem przestrzenie brane pod uprawę na kuli ziemskiej powiększają się stale, wzrasta również intensywność gospodarstw, a tem samem zapotrzebowanie na nawozy sztuczne. Kto choć cokolwiek ma pojęcie o gospodarstwie rolnem, ten wie, że wprost niepodobna sobie wyobrazić prowadzenia gospodarstwa bez zastosowania sztucznych nawozów. W r. 1893, z którego cyfry mamy pod ręką, wywieziono z Chili 943.579 ton saletry chilijskiej, z roku na rok zaś wywóz wzrasta.

Wobec tego powstać musiała troska o przyszłość rolnictwa, a już wspomniany wyżej Crooks wskazał na azot powietrza, jako nie wyczerpane źródło tego pierwiastka i dał pobudkę do prób nad związaniem znajdującego się w stanie wolnym azotu.

Badania w tym kierunku podjął między innymi inżynier Ignacy Mościcki, asystent podówczas profesora Kowalskiego we Fryburgu. Dla dalszego prowadzenia doświadczeń i badań zawiązało się w r. 1901 pod przewodnictwem inżyniera Sulikowskiego towarzystwo, posiadające znaczny kapitał. Prace inżyniera Mościckiego, prowadzone przy pomocy środków dostarczonych przez towarzystwo wyżej wspomniane, uwieńczone zostały pomyślnym skutkiem i obecnie przystąpiono do opatentowania wynalazku we wszystkich państwach.

Istota wynalazku polega na tem, że w wysokiej temperaturze tlen i azot tworzące w powietrzu mieszaninę mechaniczną, wchodzi w związek chemiczny, powstaje mianowicie tlenek azotu, a następnie dwutlenek azotu. Główna trudność polegała na doprowadzeniu temperatury do dość wysokiego stopnia, powyżej 3000 stopni C. Udało się to osiągnąć przez zastosowanie płomienia elektrycznego.

Otrzymany w ten sposób dwutlenek azotu poddaje się zetknięciu z wodą i w ten sposób powstaje kwas azotowy, z którym już przedsiębrać można wszelkie manipulacje, a więc do celów nawozowych łączyć z wapnem, przez co wytwarza się azoton wapna, który może służyć jako nawóz azotowy.

Współcześnie z inżynierem Mościckim pracowano nad tem samem zagadnieniem w innych laboratoryach. Do eksploatacji wynalazku przystąpiło towarzystwo Birkland w Norwegii, lecz sposób tam zastosowany jest mniej wydajny i kosztowniejszy od sposobu inżyniera Mościckiego.

Konsorcjum, przy pomocy którego były prowadzone dotychczasowe badania, będzie właścicielem patentów, kapitały jego składają się w 90 proc. z pieniędzy polskich.

Jednocześnie utworzyło się inne konsorcjum angielskie, które jest w posiadaniu wodospadów w Norwegii, mogących dostarczyć siły wodnej, niezbędnej dla prowadzenia fabrykacji.

Obecnie zaś tworzy się wielkie towarzystwo, które ma eksploatować wynalazek na całym świecie, prócz Rosyi i Austrii, te dwa państwa zastrzegli dla siebie właściciele patentów.

Wynalazek ten ma przedewszystkiem znaczenie niezwykle, doniosłe dla rolnictwa, po za tem zaś dla tych wszystkich gałęzi przemysłu, w których odgrywa jakąkolwiek rolę kwas azotowy, a więc w farbiarstwie, w fabrykacji materiałów wybuchowych i t. d.

III Pouczenia i przepisy. III

Powietrze jako nawóz.

Powietrze zawiera składniki, które w dawniejszych czasach niedostatecznie były oceniane, a które dla urodzajności ziemi wielkie mają znaczenie.

Składa się ono z azotu, tlenu, małej ilości kwasu węglowego i z niektórych innych gazów. Kwas węglowy pochłaniają liście roślin, a ponieważ atmosfera porusza się łatwo, nie potrzebujemy dostarczać roślinom tego pierwiastka. Liście wciągają również tlen.

Mówiąc o powietrzu jako nawozie, mamy na myśli ulepszenie stanu urodzajności roli w tem znaczeniu, że powietrze nie pochłaniają bezpośrednio rośliny, ale że działa ono na niektóre pierwiastki w ziemi, które tem lepiej mogą być przez rośliny zużytkowane.

Przemianę azotu atmosferycznego za pomocą bakteryi, znajdujących się w gruczołach roślin strączkowych, znamy już dawniej. To też mówiąc o zbawieniem działaniu powietrza na urodzajność, myślimy raczej o wpływie tlenu atmosferycznego na pewne składowe części ziemi.

Działanie tlenu jest najwyższej wagi. Pobudza on ferment ziemi, ponieważ bakterye ziemne potrzebują go do oddechania. Przez współdziałanie tlenu następuje rozkład materii organicznych. Powstający przytem kwas węglowy w rozmaity sposób bywa zużytkowany, naprzykład do rozpuszczania i rozprowadzania w ziemi wapna.

Tlen atmosferyczny czyni nieszkodliwymi także szkodliwe pierwiastki; działanie jego jest zatem bardzo ważne. Najważnijszem jednak jest działanie powietrza na ziemiach ciężkich i torfiastych.

Jeżeli te gatunki ziemi są wilgotne, to przestrzenie wypełniają się wodą, skutkiem czego powietrze nie może się wcisnąć, ziemia przestaje być czynną, ponieważ czynność bakteryi skutkiem braku powietrza ustać musi.

Jeżeli nawóz zostanie na ciężkiej ziemi zbyt głęboko przeorany, to nie może się rozłożyć, ponieważ jest od powietrza odciętym; powstaje skutkiem tego »kwaśnia pruchnica«. W takim wypadku wraz z nawozem stajennym, zakopujemy także bakterye.

Jeżeli przez zbyt głęboką orkę wydobywamy na wierzch spodnie warstwy, a dobrą, urodzajną rolę ich miejsce wypełniamy, to mamy znów na wierzchu bezczynną ziemię, która z powodu braku bakteryi mniejsze rezultaty wydaje.

Celem racjonalnej uprawy roli jest odwrócenie skiby na głębokość pługa, aby powietrze mogło wypełnić próżne miejsca. Przeciwnie spodnie warstwy nie powinny być odwrócone, ale tylko spulchnione pod skibowcem. Dostęp powietrza do podglebia jest bardzo ważnym, ale musi się to w taki sposób odbywać, aby czynność bakteryi w skibach się znajdujących nie została udaremnioną.

Urodzajność roli zależy w wielkiej mierze od tego do jakiej głębokości powietrze ziemię przenika, a ziemia musi być sypką i dostatecznie się wyparzyć. Osiągniemy to, używając wszystkich pomocniczych środków, aby ułatwić dostęp powietrza.

Od czasów Karola Wielkiego aż do końca XVIII wieku, trzypolowe gospodarstwo należało do systemów

obowiązkowych — podług tego systemu, trzecia część pól musiała być pozostawiona na ugor. Znano więc wartość ugoru, ale tłumaczono ją fałszywie. Mówiono, że po dwóch zbiorach pole tyle siły utraciło, iż rok musi wypoczywać, jak koń po ciężkiej pracy.

Nowsze badania wykazały, że działanie ugoru na tem głównie polega, że ziemia jako ugor pochłania tlen, zatem przez ugor »powietrze staje się dla ziemi nawozem«.

Naszem zadaniem powinno więc być osiągnięcie tego celu bez wyrzekania się całorocznego zbioru, gdyż nasze stosunki rolnicze różnią się bardzo od tych, wśród których żyli nasi przodkowie.

Musimy zastosować częściowy ugor gdzie to jest możliwem, mianowicie role zaraz po zbiorze musimy zorać. Jak długo ziemia po zbiorze pozostaje niezorana, nie można żyjącym bakterjom powietrza dostarczyć, a przecież one tak bardzo go potrzebują i za szybkie zoranie pola, odwdzięczą się rolnikowi przez zwiększony urodzaj następnego plonu.

Skutki drenowania są tak ogólnie znane, że zbytecznem jest takowe osobno jeszcze wyliczać, nadmienić jednak musimy, że gdy zbyteczną wodę przez drenowanie odprowadzimy, opróżnione miejsca wypełniają się powietrzem. Drenowanie również umożliwia „użycie powietrza jako nawozu«.

Wszystkie te środki do tego samego celu doprowadzą. Nie powinniśmy zapoznawać działania powietrza na składowe części ziemi. Jest ono przecież najlepszym nawozem.

L. K.

Głosy z kraju

Znaczenie konkurencyi.

Nic śmiesznieszego nad przypuszczenie, jakoby kiedykolwiek konkurencja panowała wszechwładnie, nie doznając z nikąd tamy. Przeciwnie zawsze i wszędzie nietylko prawo w jego rozmaitych odmianach, ale nadto postępowanie świadome władzy wkraczały w krainę współzawodnictwa, hamując jego potęgę. Był wprawdzie czas, kiedy ekonomiści wierzyli święcie w harmonijne i zbawienne działania konkurencyi. Nadzieje te z lat 1750—1850 rozwinęły się bezpowrotnie.

Średniowieczne ustawy regulowały wymianę na korzyść miejscowego rzemiosła cechowego z krzywdą dla handlu pozamiejscowego i kruszyły te pęta i krępujących przepisów, niektóre nowe rogatki. Zaprowadziły cła protekcyjne, poddały przemysł domowy dość uciążliwej reglementacji, a monopole bądź zniosły, bądź wzięły pod zarząd publiczny. Ta ostatnia droga okazała się jednak zgubną, albowiem państwo wyzyskiwało monopole dla celów skarbowych troszcząc się mało o względy społeczne. Prowadzenie na pasku gospodarstwa narodowego wywołało silną reakcję i nasunęło myśl, iż tylko nieograniczona wolność może przynieść zbawienie gospodarstwu. A więc przedewszystkiem wprowadzono wolność procederu, która położyła kres przywilejom rzemieślników miejscowych. Towary mogły napływać teraz

zewsząd; zawodu mógł się jąć każdy, chociażby nie zrobił majstersztyku ani przeszedł piekła i czyścica okresu terminatorskiego i czeladniczego.

Inteligentny kupiec i technik mieli teraz prawo otworzyć zakład, rozszerzać go dowolnie, zatrudniać nieograniczoną ilość pracowników, a w tej liczbie kobiety i dzieci. W ten sposób położono fundament, jednak wyszło na jaw, iż niektóre ze zniesionych przepisów są obecnie na czasie, choć przerobione na sposób nowoczesny. Rozporządzenia, dotyczące dnia roboczego, wypłaty zarobku i kontroli towarowej, które stanowią postępowawstwa społeczne ostatniej doby, obowiązywały choć w odmiennej formie przez cały szereg stuleci.

Dalej: przeważna część wielkich zakładów do połowy XIX stulecia, wszelkie instytucje komunikacyjne, towarzystwa ubezpieczeń, banki i stowarzyszenia akcyjne powstawały drogą koncesyi. Państwo i wszechobecna a wszechwładzka policja decydowały niegdyś o ich potrzebie. Nawet tam, gdzie jak w Anglii, koncesya zależała od opinii parlamentu, otrzymanie jej było połączone z niesłychanymi trudnościami i łapówką. Nowe prawodawstwo zatem, ufnie w dobroczynny wpływ nieograniczonej wolności, rzekło się balastu prawodawczego. Dla gospodarstwa społecznego nastąpiła w istocie nowa epoka po zwaleniu żel Peliona i Ossy obowiązkowego koncesjonowania. Ale nowa wolność pomnożyła zarazem ilość szynków, lombardów i tingel-tangłów. Dziś znowu nasuwa się wątpliwość, czy nie warto byłoby zaprowadzić koncesyę dla trustów i karteli, tembardziej, że nawet w czasie zwyżki ideałów manchesterskich niektóre instytucje, jak np. ubezpieczeniowe i emisyjne, mogły powstawać tylko z zezwolenia państwa.

Dziś niektóre państwa i tu zmieniają swoją dotychczasową taktykę, bądź tamując napływ zagranicznych rąk roboczych, bądź przeciwdziałając wyludnianiu się wsi.

Wreszcie wolność konkurencyi sprzątnęła na niejakiś czas z oblicza ziemi, przynajmniej niektórych krajów szranki celne. Handel międzynarodowy święcił największe tryumfy a wywołany przezeń podział pracy międzynarodowej miał przypuszczalnie powołać w każdym kraju do życia tylko te gałęzie, które najbardziej odpowiadały jego charakterowi i naturze. Stało się jednak inaczej. Wolny handel wzbogacił kraje wyposażone w zasobniejszy przemysł i groził ruiną krajom zacofanym. Tak więc wolna konkurencja ziszczała tylko część nadziei w niej pokładanych, a nadto zawsze zachodziła konieczność krępowania jej mniej więcej silnie. Dziś stoimy przed pytaniem: jak mają społeczeństwa europejskie zachować się w bliższej przyszłości względem konkurencyi?

Zdaniem Szmollera, polityka państw powinna być skierowaną zwiększenie współzawodnictwa tam, gdzie sprawia szkody.

Monopol tego rodzaju przypada w udziale np. kartelom, instytucjom komunikacji miejskiej, kanalizacji itd. Tu z samej istoty rzeczy wpływa konieczność rozciągnięcia kontroli w imię dobra społecznego. Tu wyłaniają się pierwsze formy upaństwowienia lub uczestniczenia gminy w zyskach i zarządzie. Analogiczne zjawisko przedstawiają kartele tj. stowarzyszenia wytworów pewnego zawodu, oraz związki zawodowe robotników

Zupełne zwiniecie handlu

ednej z największych firm, oraz połączona z tem

Wielka wysprzedaż

przeróżnych gatunków dywanów, portyer, firanek, stor, chodników, koców, kap na stoły i na łóżka i t. p. dała nam sposobność masowego nabycia tych towarów i sprzedajemy za bezcen jak długo zapas starczy. Kolosalny wybór konfekcyi męskiej, bielizny męskiej i damskiej, płótna, szyfonów i td. Na prowincyę wysyłamy bogato ilustrowane cenniki a godnym zaufania udzielamy chętnie kredytu.

Dom towarowy i eksportowy

„Jutrzenka“

we Lwowie, ul. Trzeciego Maja 15.

danego fachu. Zarówno jedne, jak drugie korporacje mogą w pewnych razach dążyć do celów rozmiągających się z interesami społeczeństwa. Zwłaszcza kartele zajęły stanowisko wrogie a raczej szkodliwy dla spożywców. Pomimo to państwa patrzą dotychczas przez palce na ich machinacje. Gdy kartel pomnaża swe zyski nie drogą udoskonalenia technicznych, lecz za pomocą wyzyskiwania spożywców, wtedy państwu nie pozostaje nic innego, jak wziąć instytucje te pod swą opiekę lub ewentualnie nawet wywłaszczyć. Gdy trade-union wskrzesza tradycję cechów średniowiecznych, gdy odgranicza liczbę swych członków i utrudnia wstąpienie do stowarzyszenia, wtedy nie zasługuje na poparcie. Gdy zaś walczy o skrócenie dnia roboczego, wyższą płacę roboczą i bardziej higieniczne urządzenia zakładów przemysłowych, trudno nie przyklasnąć jego dążeniom.

Z tego właśnie stanowiska są zjawiskiem pocieszającym wszelkie reformy konkurencyi. Tu należy np. ograniczenie pracy dziecinnej i kobiecej w fabrykach, uregulowanie dnia roboczego, rozporządzenia sanitarne, ustalenie najniższego poziomu płacy roboczej w razie powierzenia dostaw komunikalnych prywatnych przedsiębiorcom. Musimy się też zupełnie pogodzić z myślą, iż państwo w pewnych wypadkach ma prawo osłabiać i krzyżować skutki wolności procedury i walki pomiędzy rozmaitemi grupami społecznymi. Państwo wyznacza zasady liniom statkowym, normuje emigracje, miarkuje apetyt lichwiarzy, popiera kredyt chłopski i rzemieślniczy i t. p. Epoki w dziedzinie stosunków klasowych stworzyło nowoczesne ubezpieczenie robotników i związane z nim prawo dawstwo społeczne. Prawo patentowe, obrona praw autorskich, plomb i wzorów towarowych, walka przeciwko nierzetelnej konkurencyi, tak wzorowo zorganizowana przez sądownictwo francuskie — wszystko są to środki zmierzające bądź do zwężenia terenu, na którym szaleje orgia konkurencyi, bądź do nadania jej charakteru bardziej łagodnego. Oczywiście nie ma tymczasem mowy o zniesieniu konkurencyi, gdyż na to dzisiaj ludzkość nie stać!

Należy tymczasem w każdym oddzielnym wypadku pomyśleć o tem, jak wyzyskać dobroczynne skutki konkurencyi a ubezwładnić ją w razach szkodliwych.

Turystyka.

Przemysł turystyczny.

(Dokończenie).

Wszystkie te ułatwienia i wygody dopełnia jeszcze wyborna organizacja przewodników i tragarzy, co jest zasługą Klubu alpinistów szwajcarskich. Klub ten, założony w r. 1863 r., nie ogranicza się na publikacjach i organizowaniu wycieczek. Utworzył on korporację przewodników patentowanych, do której przyjmuje się tylko ludzi, którzy zdali poprzednio egzamin. Przewodnicy stosować się muszą do odpowiednich przepisów. Posiadają oni książeczkę specjalną, z własnym podpisem, w której podróży zapisuje swoje uwagi. Stanowią oni korporację bardzo poważną. Ta-

ryfa ich — bardzo sprawiedliwa, publikowana jest w trzech broszurach: 1) Alpy walezyjskie i wandyjskie; 2) Alpy berneńskie; 3) Alpy Szwajcarii środkowej i wschodniej. Każdą broszurę nabywać można oddzielnie.

Jak widzimy, Szwajcaryja czyniła wielkie wysiłki i praca ta przyniosła plon obfity. Kapitały, umieszczone w hotelach, nieruchomościach, meblach i w zapasach, wynoszą około 600 milionów. Po opłaceniu około 28,000 oficyalistom około 20 milionów pensyi, po odliczeniu odpowiedniej sumy na coroczne naprawy i na czas wakacyjny, jakoteż na amortyzację kapitału, hotele szwajcarskie mają około 30 milionów czystego dochodu. Tak więc, przemysł hotelowy przynosi procentu 5 do 100, co wydaje się interesem niezbyt świetnym. Ale gdy weźmiemy pod uwagę, jakie prócz tego korzyści przynosi on Szwajcarii za przewóz, wynagrodzenie przewodników i tragarzy, zakupy rozmaitego rodzaju, z wydatków różnorodnych, jakie czynią turyści, zrozumiemy, że najmniej 100 milionów rocznie cudzoziemcy składają w haracz Szwajcarii.

W bardzo ciekawej książce o historii podróży po Szwajcarii, p. G. Peryer stawia pytanie: czy utrzyma się w swej sile napływ do Szwajcarii? I odpowiada: że nieodparte symptomy wskazują, jeżeli nie zmniejszanie, to przynajmniej nie zwiększanie się liczby turystów. Dalej mówi: »Nie mamy dowodu, czy przyszłe generacje równie gustowicie będą w Szwajcarii, jak teraźniejsza. Być może, że zmieni się opinia lekarzy i zamiast zalecania górskiego powietrza, poradzą pobyt nad morzem. Szerokie przestrzenie, szybkość i wygody podróży mogą przynieść szkodę przemysłowi szwajcarskiemu; turyści, jak to już czynić zaczynają, udawać się będą do Alp austriackich, w Karpaty, do Szwecyi, Norwegii etc.«

Nie zazdrościmy wcale Szwajcarii i z drugiej strony nie podzieliśmy obaw wspomnianego autora. Jesteśmy przekonani, że tak samo jak każde udogodnienie w korespondencji pocztowej i każda obniżka ceny marek pocztowych zwiększa liczbę listów i korespondencji, tak też i każde udogodnienie podróżnicze i turystyczne zwiększy liczbę turystów tak, że zastępy ich wystarczą i dla innych miejscowości bogato przez naturę uposażonych, nie odbierając Szwajcarii jej dochodu.

Niemniej jednak zdaje nam się, że przykład Szwajcarii i wspaniałe rezultaty materialne i finansowe, jakoteż kulturalne, jakie Szwajcaryja zdobyła za pomocą swego tak doskonale zorganizowanego przemysłu turystycznego, powinny zachęcić inne kraje i inne narody do pójścia tym samym śladem.

Do tych narodów i krajów należymy i my sami. Posiadamy takie wspaniałe miejscowości, jak np. Góry Ś-Krzyskie, dolinę Ojcowską, Pieskową Skalę, źródła Wisły, Szczawnicę, Krynicę, Zakopane, z całym szeregiem przepięknych letnisk w Tatrach, Pieninach, Połoninach i Beskidach... cudownych i w niczem nie ustępujących pod względem piękności natury szwajcarskim okolicom.

Mamy więc doskonały grunt i podstawę, na której rozwinaćby się mógł również przemysł turystyczny i stać się źródłem bogactwa krajowego.

Pierwsze galic. Towarzystwo akc. 36
Rafineryi spirytusu
 we Lwowie 87

poleca
 swoje zna-
 komite
 wyroby
 jako to:

Wódki polskie, Rozolisy, Likieri, Starka litewska, Nalewki, Miłucha, Rummy. SPECYALNY: Absynt, John Bull, Maraschino, Maraschino słodzone.

SKŁADY: Pasaż Hausmana, pl. Kapitulny 3., pl. Bernardyński 2

Ale na tym gruncie nie zrobiliśmy dotychczas nic, lub nic prawie. Drogi i komunikacje mamy drogie i złe, a w niektórych miejscach nawet straszne, że nie wymienimy tu nic więcej, jak drogę z Olkusza lub z Krakowa do Ojcowa i Pieskowej Skały... Urządzenia są iście prymitywne, wygody żadne, utrzymanie drogie...

Cóż więc dziwnego, że my sami, obliczywszy się dobrze i widząc, że przewyżka na koscie dalekiej podróży, w porównaniu z kosztem drogi do najwyższej jeszcze kulturalnie stojącego Zakopanego, kompensuje się bardzo szybko przez mniejsze koszty utrzymania, pozostawiając nam jeszcze w zysku wygodę i komfort — że my sami, pomijając swoje góry, jedziemy na odpoczynki letnie do Szwajcaryi.

Jeżeli zaś my sami widzimy się praktycznie zmuszeni do szukania wygodnego i przyjemnego wypożyczenia po za własnymi lotniskami, bo jakże możemy żądać, aby zamożni cudzoziemcy, przywykli do urządzeń nawet zbytkownych, przywozili swoje dolary i funty sterlingi tam, skąd my sami uciekamy?...

Nie mamy nadziei, aby przedstawienie tych korzyści, jakie Szwajcaryja ze swego przemysłu turystycznego odniosła i odnosi, mogło wpłynąć na obudzenie ruchu w tym kierunku w kraju, w którym przeżywa jeszcze przekonanie, że poprawienie drogi do doliny »Zabramką« jest »zespłeczeniem miejscowości«, a projekt kolejki na Świnicę »zamachem na Tatry«; — w kraju, w którym do przecudownego Ojcowa jedzie się trzy mile przez pięć godzin po samych tylko przepaściach i wybojach — a drogę reperuje się tylko na przejazd władzy...

Jednakże niechajby przedstawienie to stało się jedną z tych kropel, które, padając na kamień naszej w tych rzeczach opieszałości, wyłom w nim kiedyś wyżłobią...

Przemysł artystyczny

Piękno w życiu.

(Ciąg dalszy).

Treść obrazków dla małych dzieci stanowić powinno przede wszystkim odtwarzanie ludzi, zwierząt, roślin, przedmiotów otoczenia, dziecko bowiem z przyjemnością rozpoczyna od poznawania na obrazkach rzeczy już znanych. Piękno czysto ornamentacyjnych barw i linii, nie może przemówić do dziecka. Z czasem potrzeby wyobraźni dziecka i wzrastająca żądza wiedzy domagają się pokarmu i wówczas nie wystarcza już odtwarzanie rzeczy powszednich, a nęci i wywiera wrażenie to, co przedstawia rzeczy i zjawiska nowe i dalekie.

Charakterystyczność i humor są koniecznymi warunkami obrazków dla dzieci: dziecko wymaga wyrazu, śmiechu, żartu i dowcipu i odczuwa to doskonale. Tem się tłumaczy wielkie powodzenie, jakiego doznały w świecie dziecięcym utwory karykaturzystów niemie-

ckiego Wilhelma Buscha i francuskiego Caran'd'acha, pomimo, że nie tworzyli oni specjalnie dla dzieci.

Warunki formy obrazków dla dzieci stanowią: jasna kompozycja, wyraźnie i silnie zaznaczone kontury, żywe i określone, a dekoracyjnie odgraniczone barwy, oraz unikanie zbytecznych szczegółów. Wykończone, cieniowane rysunki, półtony, wytworne i subtelne połączenia barw nie odpowiednie są dla dzieci wskutek niedostatecznego wyćwiczenia ich wzroku, często też przeszkadzają im w poznawaniu. Harmonijną, artystyczną całość książki obrazkowej dla dzieci dopełniać powinien odpowiedni papier, druk i okładka. *)

Warunkom odpowiada najbardziej barwna litografia, ponieważ jest oryginalnem, przez artystę stworzonym dziełem sztuki, łączy śmiały rysunek z kolorem i dekoracyjnością, a przytem wskutek niskich stosunkowo cen dostępną jest dla szerszego ogółu. Za ideał w tym kierunku uważane są japońskie barwne drzeworyty, które posiadając wszystkie powyższe warunki, wykazują niezmiernie dodatnie skutki odrzucenia odwiecznych prawideł ornamentacji i zbytniej symetrii. Fotografie, heliografy itp. oddawać mogą pewne usługi, brak koloru wszakże jest wielką przeszkodą do wywoływania wrażeń artystycznych. Zupełnie wykluczone zaś być powinny wszystkie fotomechanicznie sporządzone kolorowe reprodukcje obrazów, litografie podług... itp. Wszystkie takie kopie, hurtowo dostarczane, są bezwartościowe i psują poczucie piękna.

Do zepsucia smaku estetycznego przyczynia się obok oleodruków, złych reprodukcji itp. modna dziś mania zbierania ilustrowanych pocztówek, reklam obrazkowych itp. W powodzi banalnych, brzydkich i szkodliwych pocztówek giną rzeczy istotnie ładnie i artystycznie pomyślane i wykonywane, należałoby więc wyróżniać je jaknajstaranniej i w ten sposób kierować tą manią, ogarniającą dzieci z coraz większą siłą. W ten sposób dałaby się ona nawet wyzyskać w dodatkiem znaczeniu dla naszych celów.

Za ważny czynnik wychowania estetycznego uważać także należy architekturę. »Architektura przedstawia oku kombinacje linii i przestrzeni, których rozkład powinien zadawać oko. Pomimo, że najbardziej ze wszystkich sztuk liczy się z przymusem warunków, z użytecznością i przeznaczeniem swoim, posiada jednak potęgę wyrazu: spokój lub śmiałość, wdzięk lub potęgę, grozę religijną lub wesołość, wielkość lub bogactwo«.

Nie potrzeba udzielać znajomości stylów architektonicznych i przymuszać do poznawania tych bądź co bądź trudnych rzeczy, ale należy dążyć do tego, aby wzrok naszych dzieci mógł spoczywać na pięknych i szlachetnych liniach budowli i odczuwać ich wyraz, aby dzieci miały poczucie stosunków przestrzeni i masy. Dziś wszakże większość ludzi przechodzi codziennie tą

*) Wystawa sztuki dziecięcej w Berlinie dostarczyła okazów postępu w tym kierunku. Najpiękniejsze książki obrazkowe przedstawiła Anglia, szczególnie obrazki Waltera Crane'a, wytwornego i wielkiego artysty, zachwycają poetycznością i fantazją pomysłową i doskonałością wykonania. Z francuskich książek wyróżniają się ilustracje Monvela i Steinlena. Do oryginalnych i ładnych należą niektóre książki holenderskie, duńskie, norwęgskie i szwedzkie.

W. Primus i S. Jglicki

Łwów, ul. Jagiellońska 1. 12.

Materie na meble, portiere, firanki, story, dywany, chodniki.
Meble do salonów, jadalni, sypialni i t. p.

Tapety.

Własna pracownia tapicerska.

samą ulicą, nie widząc budowli tj. patrząc na nie, ale nie myśląc i nie odczuwając przytem.

Skoro wszakże zaprawimy dziecko do tego, aby jednego dnia patrzyło na fasady, drugiego na dachy, trzeciego na linie, czwartego na materiały budowlane itd. to z czasem ta nauka poglądowa wyda owoce i nauczy nas rozumieć i odczuwać architekturę. Starania w tym kierunku zwrócić należy przede wszystkim do budownictwa szkół, tych gmachów, do których dziecko kroczy codziennie i których najmniejszy szczegół bezświadczenie i mimowolnie przenika jego duszę.

Ponure, w fabrycznym lub koszarowym stylu budowane gmachy szkolne, nagie, bezbarwne ściany, cała ta atmosfera wpływa niezmiernie ujemnie na wrzliwość dzieci. Należałoby budować szkoły nie w ciasnych wąskich uliczkach, ale na placach, stawiać gmachy lekkie i harmonijne, a banalne i tandetne ozdoby architektoniczne zastąpić ozdobami odpowiednimi, tworzonemi przez artystów.

Pożądanem byłoby również otaczanie gmachów szkolnych roślinnością i urządzenie miejsc rekreacyjnych w ogrodzie.

(Dok. nast.)

Kronika techniczno-przemysłowa

Sześcieliwy kraj. W mowie prezydenta ministrów Nowej Zelandyi i Józefa Warota czytamy »W Nowej Zelandyi niema ani nędzy, ani próżniaków, ani biednych, ani trustów (związków kapitalistów). W ciągu ostatnich 20 lat nie widziałem w naszej kolonii ani jednego żebraka. Nasza ludność nie dobiega jeszcze jednego miliona, ale jest bardzo zamożna. Mamy biura dla pozbawionych pracy z bardzo rozgałęzionymi filiami, które się wszędzie prawdziwie zajmują ludźmi bez pracy zostającymi. Koleje żelazne należą do państwa, z wyjątkiem jednej jedynej tylko, pozostającej pod zarządem prywatnego towarzystwa. Ale kolej ta nie może dawać akcyonaryuszom więcej niż 7 procent dywidendy — nadmiar przelewany jest do kas publicznych. Dochody państwowych kolei używane są na wprowadzenie zniżki taryf pasażerskich i frachtowych. W Nowej Zelandyi są też milionerzy, którzy od czasu do czasu dążą do utworzenia trustów. Ale my przeciwdziałamy tym usiłowaniom przez obniżanie lub znoszenie cel. W ten sposób zwalczyliśmy skutecznie trust mączny oraz węglowy — ten ostatni przez to, że państwo samo prowadziło kopalnię węgla. Wszelkie urządzenia służące ku użytkowi publicznemu należą do państwa lub do gminy. Zasada i podstawą naszej polityki jest: najprzód dowiedzieć się, czego sobie lud życzy, a potem kierować się tem w rządzeniu«.

Biuro buchalteryjne otworzył we Lwowie (ulica Kraszewskiego l. 5) pan Józef Przybyłowicz, wicedyrektor związkowego Towarzystwa magazyno-

wego dla prod. naft. i b. docent wyższej szkoły handlowej.

Biuro to, koncesyonowane przez c. k. Namieśnictwo, ma w programie swoim następujące czynności:

I. Zakładanie buchalterii w przedsiębiorstwach handlowych, przemysłowych, komisowych, fabrycznych, rolniczych, w spółkach handlowych, z zastosowaniem do natury interesu i jego warunków handlowych i lokalnych.

II. Prowadzenie przez swoje organa buchalterii.

III. Przeprowadzanie rewizji księgowania i rachunków.

IV. Zestawianie bilansów.

Wiedząc z praktyki, jakie trudności mają właściciele i kierownicy przedsiębiorstw co do doboru ukwalifikowanych pracowników w tym dziale, tembardziej, że świadectwa służbowe nie zawsze bywają miarodajne — otwiera się osobny:

V. Dział pośrednictwa w dostarczaniu pracowników biurowych, jak: buchalterów, korespondentów, saldo kontystów i t. p.

Polecenia wydawać będzie biuro jedynie na podstawie zebranych przez siebie informacji co do kwalifikacji osobistych, charakteru i uzdolnienia fachowego.

Jest to pierwszy w kraju tego rodzaju zakład, prowadzony przez fachowca znakomicie uzdolnionego i praktycznego, oddać może zatem wielkie usługi wszelkiego rodzaju przedsiębiorstwom i handlowym.

Kongres międzynarodowy asanizacji i higieny mieszkań. Hygiena publiczna w ciągu ostatnich lat czterdziestu nie przestaje zdobywać sobie pierwszorzędного stanowiska w liczbie nauk społecznych, oraz w pracach administracji państwowej a tembardziej gminnej. Rozumiemy dziś już znaczenie zdrowotności i rozumiemy, że gdyby wypadło nam pokazać higienistom krajów kulturalnych miasteczka i wsie nasze, musielibyśmy się bardzo rumienić. Obszar higieny tak mocno się zwiększa, treść tak się wzbogaca, iż na porządku dziennym stoją kongresy już nie całej higieny, lecz jej pojedynczych, ważniejszych działów dotyczące.

Do tego rodzaju zjazdów należy kongres genewski.

Dzieli się on na następujące główne grupy i sekcje:

A. Mieszkania familijne: 1) miejskie, 2) klasy pracującej, 3) wiejskie.

B. Mieszkania zbiorowe i lokale publiczne; 1) pokoje umeblowane, hotele, 2) szpitale i przytułki, 3) pomieszczenia dla wojsk, 4) sale publiczne, biura i lokale do przemysłu służące, 5) szkoły.

C. Mieszkania przenośne i czasowe, urządzenie wagonów i w ogóle urządzenia przewozowe.

Magazyn towarów modnych męskich i galanterijnych

Adama Przylibskiego

we Lwowie, plac Halicki 3 — poleca

Bieliznę męską najlepszego gatunku białą i kolorową, ze znaną marką ochronną „Lwem“. Rękawiczki. Kapelusze twarde i miękkie. Krawaty w wielkim wyborze. Chusteczki jedwabne, batystowe i płócienn. Szkarpetki i pończochy. Kaftaniki i spodnie jedwabne, wełniane i bawełniane. Parasole jedwabne, półjedwabne i wełniane damskie i męskie. Obuwie dla Pań i Panów. Pantofle damskie i męskie. Kalosze, Torby, kuferki, paski do płedów. Szczotki grzebienie. Perfumeryę z fabryk krajowych, francuskich i angielskich. — **Zamówienia zamiej. uskutecznią się odwrotną pocztą, nie licząc kosztów opakowania.**

D. Stosunek wymagań estetyki do higieny, mianowicie zaś o sposobach zachowania starożytnego i pomnikowego charakteru dzielnic miejskich z uwzględnieniem wymagań higieny.

E. Administracja sanitarna: prawodawstwo, urzędy sanitarne, statystyka.

F. Sprawy ogólne: zaopatrzenie w wodę, usuwanie nieczystości i odpadków, ogrzewanie, oświetlanie i t. p.

Z ogólna-austr. „Wieceu Spółek“ odbytego niedawno we Wiedniu zasługuje na wzmiankę referat Dyrektora Centralnego Związku Spółek czeskich „O potrzebie wprowadzenia do szkół nauki o assocyacji“. Potrzebę tę motywował referent koniecznością przysposobienia ludzi zdolnych do kierownictwa coraz to liczniej powstających Spółek, a nie mniej także do pracy w Związkach Spółek. Najsposobniejsze są do tego różnego typu szkoły gospodarcze, jako wychowujące najwięcej rolników, którzy później pracując na wsi, mieliby najlepszą sposobność do zużytkowania swych wiadomości z zakresu assocyacji rolniczej.

Zakres nauk i sposób wykładu musiałby być zastosowany do poziomu umysłowego uczni. Co się tyczy prelegentów, to w szkołach wyższych powinny być utworzone osobne katedry nauki o assocyacji, w szkołach niższych mogliby odbywać wykłady urzędnicy Związków Spółek. Jako przykład przytacza referent mały lecz dzielny ekonomicznie kraj Danię, gdzie dzięki inicjatywie prywatnej powstało dosyć już szkół, w których nauka o assocyacji bywa wykładana, jako przedmiot obowiązkowy. To też wychowały szkoły te już całe szeregi dzielnych szermierzy idei assocyacyjnych, a dzisiejszy dobrobyt ogólny zawdzięcza Dania głównie różnym stowarzyszeniom rolniczym, które są tam bardzo rozpowszechnione.

Wice powziął jednogłośnie uchwałę, by odnieść się do c. k. Rządu i Wydziałów krajowych o wprowadzenie nauki o assocyacji do wszystkich szkół, a to w zakresie odpowiadającym charakterowi odnośnych zakładów naukowych; i by nie ustać w pracy tak długo, dopóki nauka o assocyacji nie zostanie wprowadzona w całym państwie austriackim o uniwersytetu począwszy, a skończywszy na szkole ludowej.

Firma Burmeister & Wain, duńskie Towarzystwo akcyjne dla fabrykacji wirówek w Kopenhadze, powierzyła reprezentację na całą Austrię oraz kierownictwo naczelną filii Wiedeńskiej i Krakowskiej p. J. T. Gawlikiemu, dotychczasowemu kierownikowi filii Krakowskiej.

Nadesłane

Zawodowe kursa handlowe dla dorosłych w c. k. Akademii handlowej.

W celu umożliwienia osobom, zajętem w praktyce, nabycia wiedzy fachowej, otwarte zostaną z dniem

11. października w Akademii handlowej za zezwoleniem c. k. Ministerium Wyznań i Oświaty handlowe kursa zawodowe dla dorosłych. Obejmować one będą: buchalterię w interesie towarowym we wtorek i czwartek od 6—8 godz. wiecz., opłata 20 K za kurs; buchalteria w interesie bankowym we wtorek i czwartek od 6—8 godz. wiecz., opłata 20 K za kurs; naukę o handlu i wekslach we wtorek i czwartek od godz. 8—9 wiecz., opłata 10 K za kurs; korespondencya handlowa we środę i sobotę od godz. 8—9 wiecz., opłata 10 K za kurs; stenografia we środę i sobotę od godz. 6—8 wiecz., opłata 20 K za kurs.

Przyjęty na kurs może być każdy, kto ukończył 17. rok życia i wykaże się wykształceniem przedwstępnym, podlegającym uznaniu Dyrekcyi, tudzież uiści z góry opłatę. Uczestnikom kursów przysługuje prawo dowolnego wyboru przedmiotów, program wykładów jest jednak tak ułożony, że każdy uczestnik może uczęszczać na wszystkie działy. Po ukończeniu kursu może każdy frekwentant przystąpić do egzaminu prywatnego w c. k. Akademii handlowej. Wpisy odbędą się od 5 do 10. października od godz. 10—11 rano w kancelaryi Dyrekcyi, Skarbkowska 1. 39.

Zakład kredytowy dla eskontu faktur przemysłowych.

Na posiedzeniu komitetu założycieli Banku faktur, które odbyło się w dniu 11. bm. w biurze Ligi Pomocy przemysłowej pod przewodnictwem dyrektora Banku zaliczkowego p. W. Terenkoczego zebrani w ilości 18. reprezentanci przemysłu i handlu uchwalili jednomyślnie założenie tej instytucji, poznając szczegółowe opracowanie statutów i ewentualne traktowanie z jednym z większych instytutów finansowych komisji, w skład której oprócz Zast. Prezesa Ligi dyr. Terenkoczego, dyr. biura Ligi p. Olszewskiego i referenta tej sprawy p. Fr. Garczyńskiego weszli: Pp. Dr. Stefan Bobowski, Ernest Lilien, St. Niemczynowski, Dr. Jan Rucker i Dyr. K. Szczepański.

Biuro kolejowo-reklamacyjne Izby handlowej i przemysłowej.

Czyniąc zadość oddawna odczuwanej potrzebie zorganizowała Izba handlowa i przemysłowa we Lwowie w biurze swem osobny oddział kolejowo-reklamacyjny, który będzie się zajmował skutecznianiem wszelkich reklamacji wynikających z przewozu towarów na kolejach żelaznych, jakoteż będzie udzielał firmom i przedsiębiorstwom przemysłowym, osiadłym w okręgu Izby, wszelkich informacji w kwestyach przewozu towarów na kolejach żelaznych, zwłaszcza w zakresie taryfowym. Biuro kolejowo-reklamacyjne Izby mieści się w lokalu urzędowym Izby przy placu halickim 1. ro. I. p. i otwarte jest dla stron codziennie z wyjątkiem niedziel i świąt od godziny 10-tej do 12-tej przed południem.

Wilgoć i grzyb domowy najsilniejsze usuwam raz na zawsze moim patentowanym sposobem (impregn. „glazurną“). Liczne uznania za roboty wykonane od lat 10 w kościołach, pałacach, dworach etc. Gwarancya 10 lat.

Impregnowane przeciw owadom **PŁYTY Z PREPAROWANEJ SŁOMY** (własny patent) do budowy domów, willi, lodowni, ścian działowych lekkich, okładanie ścian zimnych murowanych lub drewnianych. Fr. Mossoczy fabryka glazurny i pat. płyt słomianych, Lwów, Hetmańska 12.

Korespondencye i pieniądze można także przysyłać do Spółki budowniczych (dla F. Mossoczego) Lwów, Hetmańska 12.

Topolszica

w cudownie uroczem położeniu — o niezrównanie łagodnym klimacie

w Alpach styryjskich

10 minut od stacyi kolei południowej **Schönstein** (za Cyleą).

Kupacya fizykalno-dyetetyczna.

Kapiele powietrzne, słoneczne, świetlne, elektryczne, wodolecznictwo, gimnastyka, naturalne termy.

Dr. Gustaw v. Ruttner

główny kierownik zakładu (były długoletni kierownik u Riklego w Veldes)

Prospekty wysyła się na żądanie.

(Sezon od 15. maja do 1. października).

WYTWORNA ILUSTRACYA TYGODNIOWA - -

„ŚWIAT“

KILKADZIESIĄT ILUSTRACYI W KAŻDYM NUMERZE, KARTY ALBUMOWE, POWIEŚCI, NOWELE, ARTYKUŁY Z ŻYCIA I SZTUKI. KWARTALNIE 6 K. KRAKÓW, ZYBLIKIEWICZA 1.

Zwężła Historia Sztuki

Dra J. S. Zubrzyckiego

szczególnie uwzględniająca historję
Sztuki w Polsce.

Do nabycia we wszystkich księgarniach.

Impregnowane

płótna nieprzemakalne

(wańtuchy — Wasserdicht)

na płachty nieprzemakalne z uszyciem i okuciem
po 2 kor. za 1 m² poleca

I. galicyjska fabryka worków i płócien impregnowanych

Jan Bieniek w Dębicy.

Kto chciałby 4000 koron suto oprocentować, niech wejdzie ze mną do spółki eksploatawania drobiu sztucznie za pomocą moich maszyn automatycznych.

W tym celu posiadam obok drogi kulparkowskiej tuż przy przystanku kolei Kulparków parcelę 900 sążni i budynki drewniane na urządzenie w nich wylęgarni i matki sztucznej. Łaskawe zgłoszenia pisemne

EMIL PREYER,

mechanik c. k. poczty i telegr. gł. poczta Lwów
lub osobiście na miejscu (Droga Kulparkowska).

Gwarectwo naftowe i woskowe „Niebyłów“

we Lwowie

zatwierdzone dekretem c. k. starostwa górniczego w Krakowie

z dnia 14. kwietnia 1906 l. 1497

nabyło od „Syndykatu Niebyłowskiego“ znaczne kompleksy terenów naftowych i woskowych w Niebyłowie, w mioczeńskiej formacji solnej (górnym oligocenie). Tereny te obejmują między innymi przeważną część znanej parceli „Ropienki“ o kilkuset starych „duczkach“ (płytych studniach naftowych).

Walne zgromadzenie gwarków z dnia 5. czerwca br. uchwaliło rozpocząć roboty wiertnicze.

Emitowano 106 kuksów (listów udziałowych). Każdy kuks może być podzielonym na 10 parcyatów (części). Kuksy i parcyaty wydaje c. k. okręgowy urząd górniczy w Stanisławowie.

Przewodniczącym komitetu nadzorczego jest Wny *Leonard Wiśniewski*, poseł na Sejm krajowy. Dyrektorami są Wn dr *Jan Deskur*, dyrektor Banku parcelacyjnego we Lwowie, *Kazimierz Gąsiorowski*, inżynier górniczy we Lwowie i dr *Wiktór Ungar*, adwokat krajowy w Drohobyczu.

Obecna (emisyjna) cena kursu wynosi 700 kor., a parcyātu ($\frac{1}{10}$ część kursu) 80 kor. Walne zgromadzenie gwarków z dnia 5. czerwca b. r. wstawiło wpłatę na roboty kopalniane od kuksu po 800 kor., a od parcyātu po 80 kor. Kwoty zaliczone na wpłaty będą od dnia rozpoczęcia robót kopalnianych na rzecz wpłacającego gwarka na 4 prc. oprocentowane.

W myśl powszechnej ustawy górniczej nad ochroną praw gwarków (właścicieli kuksów i parcyatów) czuwa władza górnicza, kontrolująca działalność Zarządu gwarnictwa.

Generalne zastępstwo sprzedaży kuksów i parcyatów otrzymała firma

Ostrowski i Cudek

Dom handlowy dla interesów przemysłowo-naftowych, Lwów. Kopernika l. 21.
która udziela w tej mierze informacji.

Przegląd - Techniczny

Tygodnik poświęcony sprawom techniki
i przemysłu.

Adres Redakcyi i Administr.:
Warszawa, Włodzimirska 3.

PRZEDPŁATA:

W Warszawie: rocznie 10 rub.,
półroc. 5 rub., kwartalnie 2-50
rub.; z przesyłką rocz. 12—, pół-
rocz. 6—, kwart. 3— Numer
pojedynczy 30 kop.

CENA OGŁOSZEŃ:

Jednorazowo za całą stronę rb.
13, za półstr. 8—, za ćwierć
str. 4—, za jedną ósmą 2-50,
za jedną szesnastą rub. 1-50.

SPÓŁKA NAFTOWA

„RYPNE“

Stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką
dla eksploatacyi terenów naftowych
na których już nabyła prawa górnice.

(W pierwszym rzędzie Rypne, obok Niebytowa.)

Skład Rady zawiadowczej:

Załoziecki Roman, profesor, *prezes.*

Dr. Bałlaban Teodor, lekarz, *wiceprezes.*

Dr. Bartoszewicz Stef., sekr. kraj. Tow. naft.

Dr. Diamand Bernard, dyrektor rafneryi.

Marya Narkiewicz-Jodko, właśc. dóbr.

Podhorodecki Włodzimierz, architekt.

Dr. Ungar Wiktor, adwokat.

Dr. Wittlin Bernard, adwokat.

Inż. Wolski Wacław, przemysłowiec.

Skład Komisji rewizyjnej:

Dr. Władysław Stesłowicz, sekretarz lwowskiej Izby handlowo-przem.

Dr. S. Wassermann, adwokat.

Alfred Głowiński, właściciel dóbr.

Skład Dyrekcyi:

Dr. Edward Lilien, adwokat.
Lwów.

Inż. Edmund Libański.
Lwów.

Arnold Horowitz, przemysłowiec.
Rypne.

Bliższych wyjaśnień udzielają i przyjmują zgłoszenia do udziału w Spółce:
członkowie Dyrekcyi oraz Administracya „PRZEMYSŁOWCA“.

Wpisowe do Spółki wynosi 10 koron.

Udział jeden . . . 200 „

Czasopismo techniczne

Organ Tow. politechn. we Lwowie.
Ogólnego zbioru rocznik XXIX.

Wychodzi dnia 10. i 25. każdego miesiąca.

Przedpłata z przesyłką pocztową wynosi:
w Austrii rocznie 18 kor., w Niemczech
15 mk., w Rosyi 7 rb.

Numer pojedynczy kosztuje 1 kor.

Redakcja i administracja
znajduje się

przy ulicy Zimorowicza l. 14. (II. p.)

Artyst. zakład rytowniczy

MAKSA GLASERMANA

23 Lwów, ul. Sykstuska l. 17

wykonuje gustownie i tanio:

stampilie kauczukowe
i metalowe, tablice i na-
pisy z metalu lane i mo-
sieżne grawirowane,
numeratory i stemple
datowe, marki pieczęt-
kowe, odznaki dla stra-
ży, obcigi do plomb
i t. p.

14 Kosztorysy bezpłatnie. 65

Fabryka surogatów kawy w Horodence,
poszukuje kilku zdolnych podró-
żujących agentów handlowych pracujących
wyłącznie w dziale artykułów spożywczych.

Tkálnia korczyńskich płócien
domowych i czysto lnianych webowych

stosownych na Koszule. Prześcieradła bez szwu.

Dymy, Ręczniki, Dreliszki, Ścierki i t. p.,
Kamgarny, Szewioty, bardzo doborowe ma-
terye na jesienne i zimowe ubrania dla
Mężczyzn, Dam i Dzieci.

Po umiarkowanej cenie poleca i wysyła
próbki z oceną na żądanie darmo i oplatnie

Tkálnia płócien Józefa Jórassa

„Pod opieką Najśw. Rodziny“
w Korczynie (obok Krosna).

Pierwszy krajowy
zakład artystyczny
ELEKTRYCZNE
URZĄDZONY

M. HEGEDÜS
LWÓW
ul. Kopernika 8.

WYKONUJE
ARTYSTYCZNIE:
KLUSZE DRUKARSKIE
WSZELKIEGO RODZAJU
DŁA ILUSTRACJI KSIĄŻEK
DZIENNIKÓW CZASOPISM
ANONSÓW CENNIKÓW I T.

FOTOCYNOGRAFIA
AUTOTYPIA
CHROMOTYPIA
FOTOLITOGRAFIA
ŚWIATŁODRUK

ZAKŁAD ART. FOTOGRAFICZNY
„SECESSION“
LWÓW
ul. Kopernika 8.

POWIĘKSZENIA DO NATURALNEJ WIELKOŚCI PO NAJNIŻSZYCH CENACH.
KLUSZE PRZECHOWUJĄ SIĘ NAŚLADOWNICZTWO ZASTRZEŻONE.

36 Pierwsza 5

Krajowa Fabryka
wrobów masarskich

A. Finkelsteina

we Lwowie

plac Gołuchowskich l. 2.

poleca swe znane wyroby

wędlin, salami i t. d. 57

Patenty

na wynalazki

wyjednywa 15

Kazimierz Ossowski

Biuro patentowe

Petersburg, Wozniesieńskijski pro-
spekt 3.

65

Poszukuję motoru
benzynowego 10 KP

Wysocki Lwów, Długo-
sza 33.

600-800 koron da
człowiek
młody, żonaty, inteligentny
(uniwersytet), Królewski
w wyrobienie odpowiedniej po-
sady. — Pożądane zajęcie
w cukrowni. — Świadectwo
z odbytej kampanii w cha-
rakterze chemika posiada.
Oferty z warunkami do 1.
września: Zakopane, poste-
restante „Interes“.

Goleszowska fabryka Najlepsze polecenia na żądanie do usług
cementu portlandzkiego
Golezów

(stacja kolej. poczta i telegraf na miejscu).

Roczna produkcja 1,200.000 — 1,500.000 etn. metr. portland-cementu.

Zawsze jednostajny — pierwszej jakości — najprzedniejszej miakkości.

132 Przewyższa znacznie przepisy normowane przez Stow. austriackich inżynierów i architektów. 58

SPECYALNOŚĆ: cement do wyrobu posadzek i kamienia sztucznego
rur i dachówek cementowych.

Upraszamy uprzejmie o powoływanie się przy zamówieniach na ogłoszenia „Przemysłowca“.

Spółka kredytowa budowniczych

stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką
we Lwowie ul. Hetmańska 1. 12. p. 1.

Dostarcza swoim członkom wszelkich materiałów budowlanych wagonowo i w różnych ilościach jako to: Wapno, cegłę, cement, gips, wapno hydr., drzewo budulcowe, żelazo, blachę, piece kailowe, cegłę i glinę ogniotrwałą, płytki kamionkowe, cementowe wyroby, asfaltowe wyroby, kamień tarnopolski, trembowelski, polański i demiański, patent. drzwiczki kominowe i wentylacyjne, powielacze ciepła do pieców oszczędzające 50% paliwa, płyty słomiane i gipsowe, posadzki deszczukowe i ksyolitowe nieprzemakalne i t. d. Udziela kredytów na weksle, skrypta dłużne, hipoteki, cesye i t. d. składa za swych członków kaucye budowlane. Przyjmuje wkładki oszczędności na 4½%.

Od udziałów płaci dywidendę; dotychczas płaciła zawsze 5%. Z czystych zysków tworzy fundusz zaopatrzenia dla wdów i sierót po członkach. Statuty, wszelkie ceny i wyjaśnienia udziela zawsze najchętniej

Zarząd.

Wodociągi

dla miast, gmin, folwarków, fabryk, ogrodów, gmachów publicznych, domów prywatnych itd.

Poszukiwanie i uchwycenie źródeł. — Ustawianie pomp.

Instalacje domowe z klozetami i łazienkami. Łaźnie, mechaniczne pralnie, suszarnie i t. d.

projektuje i wykonuje

Aleksander Wiktor Świetlik

we Lwowie, Szopena 6. Telefon Nr. 737.

Ęgzaminowany

maszynista

oraz monter różnych konstrukcji maszyn, obznajmiony również z instalacjami oświetlenia elektrycznego — poszukuje posady.

M. M. poste restan. Borysław.

Rządowo

uprawniona

Fabryka wód mineralnych

sztucznych i specjalnie leczniczych

37

pod firmą

14

K. Rząca i Chmurski

w Krakowie, ul. św. Gertrudy 4.

wyrabia pod kontrolą Komisji przemysłowej Tow. lek. Krak. polecone przez toż Towarz.

Wody mineralne

odpowiadające składem chemicznym wodom: Bilińskiej, Gieshüblerskiej, Selterskiej, Vichy, Marienbadzkiej, Hamburg, Kissingen tudzież

specjalnie lecznicze

jak: litową, bromową, jodową, żelazistą, kwaśną, oraz wody lecznicze normalne z przepisu prof. Jaworskiego.

Sprzedaż cząstkowa w aptekach i drogueryach.

Cenniki na żądanie franco.

Główny skład

65

we Lwowie w aptece J. Wiewiórskiego

ul. Halicka 5.

Pierwsza krajowa fabryka akumulatorów

SYSTEMU Dr. Z. STANECKIEGO

Lwów, ul. Kopernika 1. 46.

PRAWO patentowe zastrzeżone we wszystkich krajach Europy i w Stanach Zjednoczonych Ameryki północnej.

PIERWSZORZĘDNE referencje oraz opinie największych powag naukowych i fachowych.

UZNANIE znakomitych rezultatów osiągniętych praktycznie na olbrzymiej baterii funkcjonującej w Zakładach elektrycznych król. stoł. m. Lwowa.

Dostarcza wszelkiego rodzaju akumulatory od najdrobniejszych do celów prywatnych, medycznych, naukowych, rolniczych i przemysłowych, jako też największe baterie do oświetlania i przenoszenia siły. Akumulatory przenośne do automobilów, oświetlania wozów itp. Informacje, porady techniczne i kosztorysy bezpłatnie.

Nr. telefonu 157, 179. 14.

Zakład gazowy miejski

we Lwowie — dostarcza

Maż pogazową (ter)

wypróbowany środek do ochrony drzewnych materiałów budowl. przeciw gniciu.

Skład maszyn do szycia, rowerów, gramofonów oraz zegarków złotych, srebrnych i towarów jubilerskich. **Józef Becher w Stryju.**

WODOCIĄGI

dla miast, miasteczek, gmachów publicznych

projektuje i wykonuje firma

August Löw i Sp.

LWÓW, ul. Kołłątaja 1. 6.

Adres telegramów: „KALORYA“ — LWÓW.

Ogrzewanie centralne

wszelkich systemów

Łaźnie, łazienki, pralnie, suszarnie, wszelkie urządzenia mechaniczne. Poszukiwanie i uchwycenie źródeł, wiercenie studzien, ustawianie pomp. Instalacje domowe z łazienkami i klozetami.

Generalne zastępstwo dla Gallicyl i Bukowiny patentów. Łazienek szafkowych „The Elkay Syndicate“ w Londynie. (w)

Krajowy Związek Przemysłowy

AGENCYA HANDLOWA WYDZIAŁU KRAJOWEGO
we Lwowie, ulica Chorażczyzny 1. 17.

Przyjmuje zastępstwa fabryk krajowych i utrzymuje agencję handlową. Pośredniczy w eksporcie wszystkich kraj. produktów.

UTRZYMUJE BAZARY KRAJOWE:

we Lwowie, Hotel Georgea, — w Krakowie, Rynek główny 1. 20,
w Nowym Sączu, ul. Krakowska 1. 7 — w Przemyśle, ul. Franciszkańska

które polecają

sukna, płótna, drelichy, barechany, makaty, kilimy, wyroby koszykarskie, zabawki i wogóle wyroby krajowego przem. tak fabrycznego jak i domowego.

Informuje w kwestiach rodzimego wytwórstwa i handlu.

JÓZEF GORECKI

Fabryka siatek, mebli, konstrukcji żelaznych i wyrobów ornam. kutych

W KRAKOWIE,

ul. św. Wawrzyńca 1. 26. — Telefon Nr. 277.

Magazyn: ul. Starowiślna 1. 44 (parter).

wykonuje wszelkie roboty ornamentalne, kute, konstrukcyjne budowlane i plecionki z drutu, drutowe kraty do ogrodzenia ogrodów, lasów, podworców, zwierzyńców itp. siatki do przesypywania piasku i ochronne do okien, łózka żelazne zwykłe i angielskie z materacami sprężynowymi oraz wkłady sprężynowe do łóżek drewnianych. — Druk kołczasty i »Wzdętochrony« do ratowania koniczyń wzdętego bydła. — Ceny przystępne kosztorysowe. — Termin ściśle zachowany. — Cenniki na żądanie darmo i opł.

Adres telegramów:
JÓZEF GORECKI - KRAKÓW.

Architekci

J. SOSNOWSKI & A. ZACHARIEWICZ

krajowe przedsiębiorstwo robót betonowo-żelaznych konstruujące ogniotrwałe, żelazno-betonowe - - - -

(BÉTONS ARMÉS)

Systemu Hennebicque.

EXPOSITION UNIVERSELE 1900.

GRAND PRIX

Wystawa Jubileuszowa we

Lwowie 1902

zaszczytne uznanie.

STROPY, MOSTY, TUNELE, FUNDAMENTA, KANALIZACYE, ZBIORNIKI, FABRYKI, MŁYNY, PILOTY BETONOWE i t. p.

Wstępne projekta i przedmiary bezpłatnie.

Lwów, ul. Na Błonie 3.

FILIA

Kraków, ul. Szpitalna 17.

Telefon 470.

65

Upraszamy uprzejmie o powoływanie się przy zamówieniach na ogłoszenia „Przemysłowca”.

WODOCIĄGI

dla miast, gmin, folwarków, fabryk, ogrodów, gmachów publicznych,
domów prywatnych i t. d.

Poszukiwanie i uchwycenie źródeł. Wiercenie studzien. Ustawianie pomp.
Instalacje domowe z klozetami, łazienkami i t. d.

projektują i wykonują:

Inż. Leonard Nitsch i Ska, Kraków, ul. Kolejowa l. 18.

Najlepsze referencye z dotychczas wykonanych robót. — Kosztorysy bezpłatnie.

Centralne

14

Ogrzewanie

wszelkich systemów

I WENTYLACYE

Łaznie, Mechaniczne pralnie, suszarnie i t. d.

65

Po tym
szyldzie
poznaje się
sklepy

w których
sprzedaje się
Singera
maszyny do
szycia

Singer Co. Tow. Akc. maszyny do szycia

Lwów, Plac Halicki. filia Grodecka 30.

Nowe tereny roponośne w Galicyi.

Tereny naftowe w Rypnem

(Opis wraz z orzeczeniem rzeczoznawców
prof. Tietze'go i prof. Zubera.)

(Z MAPĄ TERENU ROPONOŚNEGO.)

Do nabycia w Dyrekcyi Spółki naftowej „Rypne”
(Lwów 3-go Maja 5) oraz w Administracyi Przemysłowca
bezpłatnie.

Patenty

na WYNAŁAZKI WYJEDNYWA

inż. St. Dzbański

Wiedeń, Lindengasse Nr. 2.

Międzynarodowe biuro
patentowe.

65

Fizykalno-dyetyetyczna lecznica

Dr. Tarnawskiego w Kossowie

za Kołomyją stacya kolejowa Zabłotów

otwarta do końca października.

41

MASARNIA

32

Franciszka Jchniowskiego

we Lwowie ul. Batorego 4.

poleca szynki uznane ogólnie za najlepsze w smaku
oraz wszelkie inne wędliny, niezrównanej dobroci
również wielki zapas smalcu i słoniny.

85

39

Karol Hornung

14

Lwów, Szpitalna 40.

Telefon nr. 353.

Parowa fabryka stolarska

wykonuje roboty budowlane, posadzkowe, urządzenia kościelne
i szkolne, tak w miejscu jak i na prowincyę
po umiarkowanych cenach.

65